

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra udflugten til Ærø. Øverst formanden, gdr. Chr. R. Christensen i selskab med proprietær H. A. Hansen, Gravendal, med datter og svigersøn, forpagter Poul Christensen og frue, samt gdr. Jørgen Skoven, Asdal. - På billedet øverst til højre fortæller proprietær Hansen om Gravendal. Midterbilledet viser en hvilesituation fra Christiansminde, og nederst ses foruden fruene Lybye og Østergaard bl.a. gdr. H. Chr. Flytkjær og frue.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden måned.
Redigeret af *Ib Paulsen*.
Carit Etlarsvej 32, Odense. Tlf. 12 72 71.

DANSK SLÆGTSGAARDFORENING

Kontor: Skolebakken 107, Virum.
Telefon 84 82 34.

Postgironummer 831 42.

Kontoret modtager indmeldelse.

Alle breve til foreningen sendes til kontoret,
artikler til bladet til redaktøren.

Andet samt private forespørgsler til formanden.

Forespørgsler ang. undersøgelser af enhver art
bedes rettet til Slægtsgaards-arkivet.

»SLÆGTSGAARDS-ARKIVET«

Adresse: Slægtsgaardsarkivet, Det kgl. Bibliotek, Køben-
havn K. Tlf. Minerva 111.

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde (tlf. Holte 356) og arki-
var P. K. Hofmansen. P. K. Hofmansen træffes person-
lig tirsdag og onsdag kl. 14-17.

Formand for arkivudvalget: Landbrugskandidat H. Balle,
Jomfru Anegade 3¹, Aalborg.

Landsbestyrelsen:

Gdr. Chr. R. Christensen, Badstrup, Uggerslev (for-
mand). Tlf. Uggerslev 149.

Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa. (Næstfor-
mand.) Tlf. Grenaa 199.

Civilingeniør, gdr. H. M. Markersen, R., Rødby.
Tlf. Rødby 90 11 19.

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgård, Gislinge.
Tlf. Gislinge 32.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund pr. Kølstrup.
Tlf. Rynkeby 17.

Gdr. Einer Petersen, Kikhavn pr. Hundested.
Tlf. Hundested 149.

Hofjægmester Cederfeld de Simonsen, Erholm pr.
Aarup. Tlf. Aarup 91 (helst kl. 9-10).

Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive. Tlf. Skive 556.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulsted. Tlf. Ulsted 46.

Gdr., sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.
Tlf. Mygdal 31.

Gdr. L. M. Jørgensen, Krusegård pr. Hasle.
Tlf. Rutsker 21 u.

Gdr. Chr. Jessen Reinholdt, Oksgård pr. Hellevad.
Tlf. Hellevad 4 99 10.

Gdr. Hans Buhl, Elkjærhus, Børkop. Tlf. Børkop 70.

Gdr. H. Chr. Flytkjær, Rindom, Ringkøbing.
Tlf. Ringkøbing 372.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt« pr. Ølgod.
Tlf. Krusbjerg 20.

Foreningens juridiske konsulent:

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.
Tlf. Hillerød 152.

Kontorets leder:

Kontorleder H. C. Andersen, privat Skolebakken 107,
Virum. Tlf. 84 82 34.

Hovedkontor: Vester Voldgade 107
København V.

Foreningens revisor:

Statsaut. revisor Kr. Foged, København. Tlf. Øbro
30 50 00.

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense. Tlf. Odense 12 10 30.

Til Slægtsgaardsforeningens medlemmer

*Alle manuskripter og billeder til
optagelse i Slægtsgaardsbladet sen-
des til bladets redaktør:
Ib Paulsen, Carit Etlarsvej 32,
Odense.*

★

*Alle henvendelser om annoncer
må rettes til Slægtsgaardskontoret,
Skolebakken 107, Virum, hvor
kontorleder H. C. Andersen vil
være Dem behjælpelig.*

*Husk altid tydelig
afsenderadresse!*

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 . København V

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Dansk Slægtsgaardsforening

Nr. 107

Juni

1960 – 18. årg.

VOR FORENING

Tale af arkivar P. K. Hofmansen ved Dansk Slægtsgaardsforenings årsmøde på Christiansminde ved Svendborg 28. maj 1960.

DET SKØNNE og talrige stævne, som »Dansk Slægtsgaardsforening« i dag har samlet os til, er det 13. i sin art i foreningens snart 19-årige historie.

Det er i år 12 år siden, at man ved det årlige repræsentantskabsmøde, som i 1948 fandt sted i Aabenraa, fandt på at tage hustruerne med, hvorved vore repræsentantskabsmøder blev lagt op i et helt andet plan end før. Fra blot at være et indkaldt møde med gennemgang af nogle punkter på en dagsorden blev disse årlige møder til en stor og glædelig sammenkomst mellem slægtsgårdenes beboere fra hele landet til gavn og opmuntring i Dansk Slægtsgaardsforenings virke. Bekendtskaber og venskaber til gensidig glæde og berigelse er ved Dansk Slægtsgaardsforenings hjælp blevet stiftet i de forløbne 12 år, og disse forbindelser har til gengæld i høj grad været med til at sammensveje foreningens hårde kerne, som heldigvis og til vor store glæde flere og flere slutter sig til. Uden en hård kerne går det ikke. Det er den hårde kerne, som vor bevægelse, såvel som enhver anden bevægelse, står og falder med. Det er godt med kvantitet, det er bedst med en forening af kvantitet og kvalitet, men står valget mellem disse dele, bør vi i alle tilfælde vælge kvaliteten. Det er de trofaste og solide, der i det lange løb betyder noget for en forening. Derfor er det så glædeligt at se, at så mange som her fra hele landet kommer, når vor forening kalder til fest, men glæden forøges i betydelig grad, når man tillige ved, at de fleste af dem, der år efter år samles til disse skønne stævner, også er de medlemmer, som derhjemme i deres daglige dont lever med i Dansk Slægtsgaardsforenings virke, holder af den og arbejder, hver i sin bekendtskabskreds, for dens fremgang.

Når man år efter år veksler breve med hundreder og atter hundreder af foreningens medlemmer, ved man nok, hvem der ikke blot er med på medlemslisten, men også af hjertet. Hvor mange af de kendte, kære ansigter, der sidder her, fortjener ikke en stor og varm tak for interesse, velvillighed, of-

fervillighed, langmodighed og kærlighed overfor og til vort arbejde.

Nu er vi imidlertid ikke først og fremmest kommet sammen for at takke hverandre, men mere for at opmuntres og styrkes i troen på vor bevægelses berettigelse i det danske samfund, og vi takker Dansk Slægtsgaardsforening for, at vi må være med i dens arbejde for at bevare de danske slægtsgårde med den sum af værdier for hele samfundet, som er knyttet til dem.

I DISSE opløsningens og forvirringens tider, vi lever i, er respekten for de ting, som dog gennem århundreder har knyttet os sammen som nation, i ringe kurs. Det er jo dog sådan, at ikke alt, hvad vore forfædre lærte og kunne, var dårligt – tværtimod! På trods af al råben og skrigen om nutidens fremskridt i forhold til fortidens mere langsomme udvikling så gælder det dog, at de dybeste tanker og de største grundlæggende livssandheder, verden har kendt og kender, for første gang er blevet nedskrevet med gåsefjer i tællelysenes skær. I vor tid har vi lagt gåsefjeren til side, skubbet tællelyset fra os og taget skrivemaskinen og rotationspressen i den elektriske strøms kaskader af lys i brug i stedet for, og det er der såvist ikke noget forkert i – tværtimod, men det forkerte fremkommer, når disse midler i stedse stigende grad over hele verden bliver brugt til at befordre de floveste tanker og de største livsløgne.

Det er, som den rivende tekiske udvikling, vi i vor tid har været vidner til, efterhånden helt har sat de humanistiske tanker og værdier, som vore forfædre fandt frem til, og hvis lødighed grundigt er blevet gennemprøvet i slægternes liv, i skammekrogen. Det kan der gives mange eksempler på. Idealet er ikke mere at være en hæderlig mand, men kan man gøre de værste skurkestreger og vel at mærke slippe godt fra det, så har man gjort sig fortjent til den største beundring fra hobens side. Det gælder i vandel, det gælder i handel, og jeg

tør også sige, at det gælder i politik, som den udfolder sig for vore øjne verden over. Men ve den, der taber sin sjæl, ve den, der bortsjakrer livets sande idealer! Gud lader sig ikke spotte!

De danske slægtsgårde, hvori man gennem århundreder for slægten og helhedens skyld har lært at sætte stævne efter evne, rummer en befolkningsdel, som skarpt skelner ægte fra uægte, kvalitet fra imitation, og derved er de danske slægtsgårde ganske naturligt blevet vort lands vigtigste skanser i kampen mod livsløgnens og fordummelsens nedbrydende kræfter, og det vil de blive ved at være, selv om deres eksistens trænges hårdt fra alle sider.

Her er det Dansk Slægtsgaardsforening træder ind i billedet med råd og dåd og den redeligste vilje til at redde, hvad reddes kan af de gamle værdier, såvel af materiel som immateriel art. Dansk Slægtsgaardsforening har stillet sig på broen mellem fortid og fremtid og vil forsvare den for at bruge den til på kontinuerlig måde at føre de skatte i form af Danmarks gamle slægtsgårde, forfædrenes tanker, deres prøvede livssandheder, traditioner, kunst, historie og mange andre værdifulde ting over til de kommende generationer i vort folk. Dansk Slægtsgaardsforening har stillet sig midt i den levende nutid med alle dens samfundsmæssige problemer. Vi vil være med i alle vor tids rørelser og gøre alt for på en kontinuerlig og harmonisk måde at forene lødige nyskabte tanker, nyopdagede livsværdier, lødige nye traditioner, lødige ny kunst o. s. v. med det allerbedste af det, som vore forfædre efterlod sig til os, men samtidig dermed vil vi også uden skelen stemple de ting i vort folk med sort, som udgives for værdier, men som i virkeligheden er stene for brød. Vi lader os ikke bløffe af den store reklame, de tommehøje bogstaver eller brølet fra den moderne kunsts side om vor uforstand og dumhed. Hvis varens kvalitet, artiklens indhold og maleriets lødighed ikke svarer til reklamen, bogstavernes størrelse og brølets højde, så lad dem, der gider, løbe efter disse ting. Vi har intet imod at lignedes med det lille barn i vort eventyr, der råber mod kejseren: »Han har jo ikke noget på!«, når manden vitterlig er splitternøgen.

VOR OPGAVER består i at bevare og forene det bedste fra fortiden med det bedste i nutiden til gavn og glæde for fremtiden. Vi er ikke nogen museumsforening eller historisk forening, der kun tænker på at pudse det gamle arvesølv såvel af materiel som åndelig art. Det gør vi også og gør det endda særdeles gerne, idet vi betragter disse ting med ærefrygt og nærer den største forståelse for deres værdi i nutiden og for de kommende slægter, men Dansk Slægtsgaardsforening er tillige en forening, der i den hårde nutid på enhver tænkelig og lovlig måde vil sætte alt ind på at kunne give vore gamle slægtsgårde med alle deres værdier videre i en ligeså god og helst forbedret stand til

de slægter, som kommer efter os. Gud give Danmarks slægtsgårde fremtid, som han gav dem min-der!

P. K. H.

Rugen blomstrer

*Nu drær min rug;
den bølger og gynger som vindspændte dug.
Se, aksene kysser hinanden på kind,
mens ydmygt de nejer for støvsvanger vind.
Der hviskes et: »Bliv
til kærne og liv!«*

*O herlige vækst!
Du loves og prises i toner og tekst.
Fra ydmyge slægter i sekler det lød:
»Giv du os og i dag vort daglige brød!«
End lyt som i løn
er brødet vor bøn.*

*Når ude jeg fo'r,
i fremmede lande, ved fremmedes bord –
var bordet end dækket for højeste stand,
jeg længtes dog såre mod rugbrødets land;
og savned ej dug,
blot brødet var rug.*

*Rug kender vort år;
den blev ikke sået i solskin og vår;
i efterårskulde, i tåge og slud
gik bonden på mulde og kastede ud.
I frost og i sne
var rugen at se.*

*Jeg deler jo kår
med rugen, der vokser i vinter og vår.
Som rugen er nøjsom og hårdfør og stærk,
vil gerne jeg være af denne et værk;
da sikker jeg står
i vinter som vår.*

*I rugen er kraft;
en sundhedens kilde, en sundhedens saft.
I muskel og celle den trænger sig ind
og tegner de yndigste roser på kind, –
og roser, der står
i vinter som vår.*

*En fædrenes trang
var ydmygt at bede og takke i sang
for gaven, for sæden, for alt, hvad der gror
derude på marken for trug som for bord;
den arv de os gav,
som nu er i grav.*

M. Møller-Petersen.

Flere opgaver kalder -

- Et årsmøde den 28. og 29. maj i første-
- klasses arbejdsstemning med dejlig ud-
- flugt gennem Det fynske Øhav til Ærøs
- største gård. Hyggelig nordisk deltagelse

DER SYNES forlængst at være skabt tradition for, at Slægtsgaardsforeningens årsmøder begunstiges på mange måder, og dette års var ingen undtagelse. Deltagelsen var stor – op imod 250 da tallet var størst, hvortil kommer at vejret udviklede sig til at blive det smukkeste mulige. Lørdagens sejlsads på Svendborgsund med en af Sydfynske Dampskibsselskabs små sundbåde blev en udmærket oplevelse som optakt til søndagens store fællesudflugt med dampskibsselskabet Ærø's færger, udturen med færgen »Ærø« og tilbageturen til Svendborg med den splinternye »Ærøsund«, som på sommerfartplanens første dag sejlede sine første ordinære ture efter dagen før at være sejlet hjem fra det tyske værft, som har bygget den på en rekordtid af ca. 5 måneder.

Alt i alt fik årsmødet et strålende forløb med fineste stemning fra første til sidste sekund, hvor-

til kommer at mange af deltagerne for første gang oplevede et stykke Danmark, de ikke før havde set – den dejlige fynske øgård, som det sydfynske øhav også kaldes.

I årsmødet deltog som repræsentant for slægtsgårdsfolk i Norge gårdbruker *Rolf Schjerven* fra Hittingfoss, og som svensk slægtsgårdsrepræsentant, landbrukare *Kurt Bengtsson* fra Höganäs, begge med fruer.

Til bestyrelsen nyvalgte, da gårdejer *L. M. Jørgensen*, Krusegård pr. Hasle ikke ønskede at modtage genvalg, gårdejer *Marcus Hansen*, St. Duegård, Aaker. Formanden *Chr. R. Christensen*, *N. Slemming*, *Jørgen Petersen*, *Bent Bjergskov* og *Einer Petersen* genvalgte alle.

Næste års sandsynlige mødested bliver Slesvig, for hvilket der var overvejende stemning.

De første mødedeltagere indfandt sig midt på

Man hygger sig i Gravendals have.

formiddagen, men flertallet først ved middagstid, adskillige efter at have aflagt den udvidede og genåbnede slotspark ved Egeskov et besøg. Parken blev åbnet fredag den 27. af kammerherre, grev *Gregers Ahlefeldt-Laurvig-Bille* med tale bl. a. af landbrugsminister *Karl Skytte*, og er smuk og usædvanlig i sin art som nu offentlig tilgængelig ramme omkring det 400-årige slot.

Årsmødet, hvori langt de fleste af deltagernes damer deltog, blev åbnet præcis kl. 12.30 på Christiansminde ved Svendborgsund. Statsautoriseret revisor *Kr. Foged* blev efter velkomstord til forsamlingen af formanden, gårdejer *Chr. R. Christensen*, valgt til ordstyrer, og sagfører *Hesselbjerg*, ligeledes traditionen tro, til protokolfører, hvorefter formanden aflagde følgende beretning:

Vi vender os mod overgreb

SLÆGTSGAARDFORENINGENS arbejde er fortsat koncentreret om de to opgaver: at bevare de værdier af historisk, kulturel og national art, der findes i vore landbohjem for kommende tider, samt at bevare selve disse landmandshjem for kommende landmandsslægter.

Vi skal ikke afgøre, hvilke af disse to opgaver, der står vort hjerte nærmest. Der er i høj grad plads for dem begge, og der er brug for dem begge. Men da vi gennem arkivudvalgets beretning får en redegørelse for det udmærkede, uselviske og trofaste arbejde, arkivar *P. K. Hofmansen* og alle hans medarbejdere udfører for at udforske og registrere disse værdier, skal jeg indskrænke mig til at bringe Slægtsgaardsforeningens varmtføjte tak for dette arbejde.

Med hensyn til bevarelsen af vore landbrugsejendomme for vore bondeslægter har vi vendt os udad med protest mod de overgreb, der truer os, og med anvisning af de veje, vi synes, der bør gås, samtidig med at vi har vendt os indad med råd og støtte til dem, der strider for at bevare disse hjem.

Først har vi protesteret mod den vandalisme, der finder sted ved vore kyster.

Danmark ejer en kostelig skat i vore smukke kyststrækninger og det bølgende hav, der omgiver os. Ingen andre af Nordeuropas lande har tilsvarende skønhedsværdier som vi, men hvis vi ikke vogter disse værdier vel, vil det danske folk selv snart være udelukket fra vore kyster. Fremmede slår sig ned på vore strande og opfører sig som herrefolk på det, der er vort, og gør os til stedets gæster. Dansk Slægtsgaardsforening har overfor offentligheden protesteret mod denne udvikling og krævet indgreb derimod. Vi gentager vor protest og vore krav her, og vi forstærker dem, så kraftigt som vi nu kan. Men vi har ikke indskrænket os til det. Vi har anvist veje, ad hvilke man kan gå, så man uden undtagelseslovgivning kan bevare de danske strande for det danske folk. Gennem den eksisterende jordlovgivning har den danske stat forkøbsret til landbrugsjord, der handles mel-

lem danske statsborgere. Jeg synes ikke særligt herom, men ved at ændre en enkelt paragraf i en lov kunne man give forkøbsret til kystarealer, der sælges, og vore kyster kunne bevares som frit tilgængelige for danske borgere.

Vi må henstille, at der gribes ind på dette område, og at der ikke ventes, til det er for sent, og ikke bare til fordel for os selv, men i høj grad også til fordel for kommende slægter.

ENDNU EN URIMELIGHED

En ny ejendomsvurdering forestår, og Slægtsgaardsforeningen har protesteret mod en ny og urimelig opvurdering af vore landbrugsejendomme. Det var os, der først rejste debatten om denne sag, og vi havde den glæde, at danske blade med et oplag på omkring en million eksemplarer omtalte vore udtalelser.

Vi finder det fuldkommen urimeligt, at ikke-landmænds opkøb af landbrugsejendomme til formål, der intet har med den normale landmands nødtvungne krav om rentabilitet at gøre, skal føre til en opvurdering, der medfører nye byrder på landbruget i form af højere ejendomsskatter til staten, højere formueskatter af værdier, der ikke skal omsættes, og højere afgifter til påtvungne forsikringer.

PRIVATBANKEN
I KJØBENHAVN

— en god bankforbindelse

Og vi finder, at de mange sælgerprioriteter med udsatte placeringer, som har en kursværdi på ikke meget over halvdelen af deres pålydende, er med til på en urimelig måde at tvinge vurderingerne i vejret.

Det påstås, at priserne ved salg til ikke-landmænd ikke er højere end ved salg til landmænd. Det stemmer ikke godt overens med det praktiske livs erfaringer, men der er det rigtige heri, at disse købere i vid udstrækning undgår sælgerprioriteterne, som altså er med til at hæve den statistiske pris ud over den reelle.

Det må erkendes, at prisen på landbrugsejendomme er steget i dette forår. Jeg tror ikke, det skyldes voksende tillid til dansk landbrugs afkastningsevne. Snarere voksende mistillid til den danske kronens købekraft, som er blevet undermineret på en meget beklagelig måde.

Men først og fremmest skyldes disse stigninger frygt. Regeringen har gennem måneder og år truet med voldsomme skattemæssige indgreb ved omsætningen med ejendomme. Og såvel købere som sælgere er blevet grebet af angstelse, — ja man kan næsten sige panik — for, hvad der kan komme. Og denne frygt er ikke blevet mindre, fordi man har svævet i uklarhed om hvor, hvordan og hvornår lynet ville slå ned.

Jeg synes, denne udvikling er meget ulykkelig og uheldig både for ejendomsretssystemet i almindelighed og for de unge landmænd i særdeleshed.

Jeg rejser anklage mod den trusel, man her har ladet svæve over os. Jeg protesterer mod denne politik og dens ulykkelige følger, og jeg henstiller, at der snarest ændres signaler. Og jeg finder det er en skandale, at der kun levnes Folketinget nogle få sommeruger til at behandle en så vidtrækkende sag.

Slægtsgaardsforeningen har gang på gang protesteret mod de voksende ejendomsskatter. Og for første gang er der udsigt til, at der dog i nogen grad sker forandring til det bedre i dette formål.

Forslag om ejendomsbeskatningens fuldstændige bortfald er fremsat i Folketinget. Og selvom dette ønskemål næppe nås i denne omgang, tør man dog håbe på, at i hvert fald statsejendomsskatterne falder væk. Det er imidlertid kun en ringe ting af det samlede hele. Byrderne til amt og kommune hviler de fleste steder med uforandret eller voksende tyngde.

Vi er klar over, at sygehusbyggeri og sygehusdrift må kræve uhyre summer, og vi ønsker som andre gode forhold på vore sygehuse. Men vi kan ikke se retfærdighed og rimelighed i, at amternes udgifter hertil udelukkende skal tages over ejendomsbeskatningen, når købstædernes udgifter i det væsentlige hviler på personbeskatningen. Vi er ude for en forskelsbehandling her, som ikke med rimelighed kan opretholdes. Det er visselig ikke landmændene, der belaster vore sygehuse mest.

Vi er også indforstået med, at der bygges nye og kostbare motorveje ud over landet. Det er nu engang tidens krav. Men vi må protestere imod, at der pålægges landbruget nye og store særbyrder, fordi den internationale trafik skal have nye veje.

Disse forhold må ændres på afgørende måde, og vi må gentage det igen og igen, indtil det sker.

VOR OPLYSENDE VIRKSOMHED

Indadtil har Dansk Slægtsgaardsforening på en række områder forsøgt at række sine medlemmer og danske landmænd i det hele taget en hjælpende hånd.

I fjor påbegyndte vi udgivelsen af en række oplysningsskifter med »Vejledning til vurdering af en landbrugsejendom« og »Statens forkøbsret til landbrugsjord«. I år har vi fortsat med »Oplysninger om kreditforeninger, kreditforeningslån m. m.«, »Slægtsgårdsdeklaration«, »Skattemæssige problemer i forbindelse med handel og overdragelse af landbrugsejendomme« og sidst, men ikke mindst »Udkast til forpagtningskontrakt«. Disse skrifter har vakt betydelig interesse også uden for medlemmernes og de egentlige landmænds kredse, og vi får i hastigt stigende tempo henvendelser fra yngre og ældre landmænd, der forelægger os deres problemer og beder om støtte. Vi forsøger at hjælpe, hvor vi kan, og vi håber at få øgede muligheder derfor fremover.

Dette arbejde har givet et billede af de overvældende store vanskeligheder, generationsskiftet frembyder i næsten alle vore landbrugshjem. Og det må fylde vort sind med bekymring for, hvorledes dette problem skal blive løst.

Men det har samtidig givet et billede af, hvor forsømt hele dette område er. Skæbnen har villet det så, at Slægtsgaardsforeningen mere end nogen anden landbrugsorganisation har taget denne sag op og næsten specialiseret sig om den.

HANDELSBANKEN

HOVEDSÆDE: HOLMENS KANAL 2, K

112 afdelinger og filialer over hele landet

Det har samtidig ført til, at kendskabet til vor forening og interessen for dens arbejde er vokset i et omfang, som vi aldrig tidligere har kendt. Kredse, der tilsyneladende står os fjernt, kommer til os med deres problemer. Og de skal være velkomne. Vi har kun det ene ønske at kunne yde hjælp til vore landbrugshjem.

Oftest spørges der, om folk, der ikke er direkte slægtsgårdsejere, kan være med i vor forening. Det kan de. Vi har brug for alle, der vil være med i fælles gerning.

Og navnlig går vore tanker ofte til de mange, der drog ud fra dansk landbrug. Ikke alle har forladt det, fordi de havde lyst, men fordi de mangede muligheder herude. Men for dem alle gælder det, at dybest inde i deres hjertekrog bevarer et minde om barndomshjemmet.

Det er en af vore opgaver at bygge bro over år og specialinteresser for at bevare følelsen for det landbrug, fra hvilket så mange af landets gode sønner og døtre er udgået, og som stadig er hovedhjørnestenen i landets økonomi. Vi kalder på disse mennesker. Vi ser dem særdeles gerne iblandt os.

KONSULENTANSÆTTELSE AKTUEL NU

Videre udtalte Chr. R. Christensen: På et eller andet tidspunkt må vi se få gennemført den konsulentansættelse, vi så ofte har talt om – gerne inden dette år rinder ud – men i hvert fald inden næste årsmøde til støtte for vore medlemmer vedrørende handeler og generationsskifte i fremtiden.

Her ud over er det mig en glæde at kunne fastslå, at vort arbejde i så mange henseender, bl. a. som antydet i forbindelse med forpagtningskontrakt med bl. a. landboforeninger, husmandsforeninger, Majoratsforeningen etc., har været udmærket.

Medlemstilgangen er støt med særlig store udsving, hvor der gøres et stort personligt arbejde, som f. eks. i Vejle amt, hvor fru Nina Sørensen i dette år har skaffet 40 nye medlemmer, eller i Sønderjylland, hvor Anton Knab i Gram har skaffet 68 nye i det forløbne år. Tak for, det, det var fint klaret.

Opgaverne kalder! De vokser med arbejdet. Slægtsgaardsforeningen siger tak for øget tilslutning og øget interesse. Vi byder velkommen til de nye. Vi kalder på flere.

Vi har ikke som mål at samle penge eller anerkendelse. Vi har kun som mål at hjælpe, at yde vort bidrag til dansk landbrugs bevarelse og udvikling.

*Danmarks jord, fædres arv,
frit i danske bønders eje,
ej som fæste eller leje.
Det er frimands ret i nord.*

Dette er arven, der skal løftes. Det er den arv, hvorom kampen står, den kamp, vi så gerne vil være med i.

Hjerteligt bifald hilste beretningen.

Derefter aflagde arkivudvalgets formand, landbrugskandidat *H. Balle*, beretning om arbejdets virksomhed:

Arkivarbejdet i året 1959

ÅRSBERETNINGEN om Slægtsgaardsarkivets virksomhed og samlinger omfatter arkivets 19. arbejdsår 1959.

Hvert år i januar udarbejder arkivar *P. K. Hofmansen* en oversigt med oplysninger og statistik, som viser resultatet af det forløbne års arbejde med at udforske, indsamle, udsende og opbevare gårdenes og slægternes historie.

Denne udførlige redegørelse har i år været optrykt i medlemsbladet »Slægtsgaarden« i februar. – Her i årsmødeberetningen nævnes derfor kun en del af de tal, der belyser opgavernes omfang.

Der er i 1959 udsendt 81 stk. folketællingsundersøgelser. Det har ialt kostet 447.45 kr. eller gennemsnitlig 5.52 kr. pr. stk. at udskrive og udsende disse undersøgelser. – Siden Slægtsgaardsarkivets oprettelse i 1941 er der ialt udsendt ca. 4929 folketællingsundersøgelser. – Disse undersøgelser, som foreningens medlemmer får udført og

tilsendt gratis, indeholder oplysninger om gårdenes beboere, familiens størrelse, alder, folkehold m. m. – *De ældste folketællinger er fra 1787 – i Sønderjylland dog delvis kun fra 1835.* Alle de medlemmer, der har udfyldt og indsendt skemaer med oplysninger om slægtsgården og dens beboere nærmest nutiden, har fået tilsendt folketællingsundersøgelse inden udgangen af 1959. Vi tilråder nye medlemmer at indsende skemaet snarest muligt med de oplysninger, der haves fra de nærmeste slægtled, da det er grundlaget for at søge slægtens spor i gamle dokumenter i rigsarkivet, landsarkiverne og flere steder.

I 1959 har Slægtsgaardsarkivet udført og udsendt 41 stk. større arbejder (diplompåskrifter, undersøgelser, afskrifter m. m.) til en samlet betaling af 3397.90 kr.

I 1958 udsendtes 31 stk. større undersøgelser, og siden 1941 er der udsendt ialt 457 stk.

Pr. 31. december var der 19 større undersøgelser i arbejde, medens 12 var bestilt, men endnu ikke påbegyndt.

De større undersøgelser, som medlemmerne selv betaler, udføres når der indsendes anmodning herom og afgives bestilling med ønsker og oplysninger om undersøgelsens art og omfang. Undersøgelserne af gårdens og slægtens historie udføres så fyldigt og billigt som muligt, – nogle medlemmer angiver ved bestillingen, hvilket beløb man har tænkt sig at yde til afholdelse af omkostningerne ved undersøgelsens gennemførelse, f. eks. 150–300 kr., – andre bestiller en dybtgående undersøgelse så langt tilbage, som gården kan spores.

Medens folketællingsundersøgelserne kun indeholder oplysninger fra 5–6–7 slægtled – højest fra 173 år – er der ved de større undersøgelser ofte muligheder for at føre gårdenes og slægternes historie 300–400–500 år tilbage i tiden ved at søge i ældre kildeskrifter som f. ks. de gamle matrikler fra 1660erne og 1680erne, gamle tingbøger, ekstraskattelister, lensregnskaber, jordebøger m. m.

SLÆGTSGÅRDSDIPLOMER

Der er i 1959 udført 7 stk. diplompåskrifter til en samlet betaling af 212 kr.

I 1958 blev der også udsendt 7 stk. diplomer, og siden 1952 er der ialt udstedt 60 slægtsgårdsdiplomer.

Pr. 31. december 1959 var der undersøgelser i gang til 5 diplompåskrifter.

Forudsætningen for at få udført et slægtsgårdsdiplom er, at ejendommen i mindst 100 år har været i slægtens besiddelse (eje, fæste eller forpagtning).

Et indrammet slægtsgårdsdiplom med en lang række navne og årstal, der vidner om gårdens beboere i mange generationer, kan være mere tankevækkende end selv de dyreste malerier og er derfor en god gave fra børn eller slægtninge ved en af familiens store festdage på en slægtsgård.

Bestilling på et diplom bør afgives mindst 6 måneder før guldbryllup, sølvbryllup eller fødselsdag.

I 1959 er der indgået 252 breve til arkivet, og der er udsendt 255 breve med individuelt indhold og 81 med folketællingsundersøgelser, ialt 336 udsendte breve.

Antallet af gæster på arkivet i 1959 har været 99 (i 1958 64 gæster).

Blandt de mange dokumenter, optegnelser og billeder m. m. vedrørende danske gårde og slægter, som er tilgået Slægtsgaardsarkivet i 1959, må som en særlig værdifuld gave nævnes et håndskrevet værk om Hørup sogns ejendomme og slægter, skænket af Dansk Slægtsgaardsforenings æresmedlem, rentier *Christen Lassen*, Tinggård, Skovby, Als.

ARKIVETS REGNSKAB FOR 1959

Indtægt.

Kassebeholdning pr. 1.1.1959	1588.88
Modtaget fra Slægtsgaardsforeningen . .	6500.00
Bonus (tryksager)	11.76
Balance	<u>8100.64</u>

Udgift.

Arkivar Hofmansens løn	4100.00
Folketællingsundersøgelser (excl. porto)	423.15
Medarbejdere for afskrivning, registrering m. m.	1379.09
Kontorhold (papir, tryksager, porto, kontorartikler m. m.)	545.12
Kassebeholdning 31.12.1959	1653.28
Balance	<u>8100.64</u>

Denne regnskabsoversigt er et sammendrag af det specificerede regnskab, der blev forelagt af magister *Hans Ellekilde* ved arkivudvalgets møde i januar.

Vi takker hr. *Ellekilde* for regnskabsføringen og for bistand og gode råd, og vi beder arkivar *Hofmansen* bringe Slægtsgaardsarkivets gode medarbejdere en hilsen og tak for deres indsats i det forløbne år. Vi takker arkivar *Hofmansen* for god ledelse af de historiske undersøgelser og for hans personlige indsats både ved arkivarbejdet og som foredragsholder ved møder og meget mere, som han overkommer trods stærk optagethed som lærer og eksaminator i matematik for vordende studenter.

Inden landbrugskandidat *Balle* afsluttede sin beretning med, hvad han kaldte »Nogle betragtninger og bemærkninger«, udtalte han mindeord over nys afdøde landbrugskandidat *Hemmingsen*, som har været arkivets gode hjælper gennem en lang årrække. Forsamlingen gav sin tilslutning.

(Fortsættes side 12)

Slægtsgaardsejere

benytter stadig

Sparekassen

for Haderslev Byes Omegn

Gravene — HJØRNET — Nørregade

Stiftet 1856

In memoriam

A. M. Hemmingsen.

FREDAG den 29. april d. å. mistede Dansk Slægtsgaardsforening en af sine mange trofaste venner og medarbejdere fra dens allerførste tid, idet landbrugskandidat *A. M. Hemmingsen*, København, efter kort tids sygeleje denne dag døde på Bispebjerg hospital, knap 56 år gammel.

Adolf *Martin* Hemmingsen var født i Pollerup, Keldby sogn på Møn, den 20. juni 1904 som søn af gårdejer Jens Hemmingsen og hustru Maren Sofie *Helene* Larsen. Såvel på fædrene som på mødrene side var Hemmingsens forfædre så godt som alle hjemmehørende på Møn, hvor mandslinien kan føres tilbage til gårdmand Peder Lauridsen Grothe og hustru Hylleborg Caspersdatter, der i første halvdel af 1600-tallet boede i Aalebæk i Borre sogn. Hemmingsens oldefar Hans Christian Hemmingsen kom ved giftermål fra Aalebæk til Hjertebjerg i Elmelunde sogn, og dennes søn Hemming Hansen blev omkr. 1830 den første af slægten på slægtsgården i Pollerup. På mødrene side kunne Hemmingsen føre sin slægt tilbage til gårdmand Rasmus Nielsen og hustru Kirsten, som i 1600-tallet boede i Keldby, men hvis efterkommere over Aalebæk og Sønderby-Vestud (Borre sogn) kom til Østermark i Elmelunde sogn, hvor Hemmingsens moder var født.

Efter et ophold på Lyngby Landbrugsskole kom Hemmingsen på Landbohøjskolen, hvorfra han i 1933 tog eksamen som landbrugskandidat. Endnu samme år blev han assistent ved forsøgslaboratoriets kvægforsøg, men fra 1937 var han ansat ved Hedeselskabets grundforbedringsvirksomhed i Viborg. I september 1941 flyttede han til Køben-

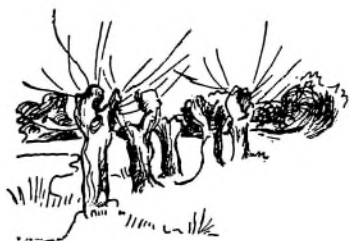
havn, hvor han efter forskellige beskæftigelser, bl. a. ved frøkontrollen, i september 1945 blev ansat ved Frederiksberg skattevæsen, som han tjente til sin død.

Hemmingsens store interesse for landbrugshistorie og geologi førte ham i sommeren 1942 sammen med journalist Chr. Damm, Dansk Slægtsgaardsforenings stifter og første sekretær, der samtidig ledede slægtsgårdsarkivet, og han blev hurtigt en af Damms bedste medarbejdere ved de store gårdundersøgelser. Efter attentatet på Damm den 30. december 1943, da han i sit arbejdsværelse på Dosseringen nr. 14, hvor også slægtsgårdsarkivet havde til huse, af fire indtrængende mænd blev ramt af flere pistolskud, stod slægtsgårdsarkivet under de påfølgende kaotiske forhold foran sin opløsning. Takket være Hemmingsens initiativ med hensyn til varetagelsen af de store undersøgelser blev virksomheden dog fortsat, og han var således i høj grad med til at holde slægtsgårdsarkivet oppe i en såre trang tid. Efter arkivar P. K. Hofmansens overtagelse af slægtsgårdsarkivets ledelse 1. januar 1946 støttede Hemmingsen ved sine omfattende og grundige undersøgelser på trofast vis arkivets genopbygning, og til det sidste var han en af slægtsgårdsarkivets allerbedste venner.

Med bekymring modtog Dansk Slægtsgaardsforening og slægtsgårdsarkivet meddelelsen om Hemmingsens pludselige hjerneblødning den 24. april, som 5 dage senere forårsagede det sorgens budskab, at han, uden at være kommet til bevidsthed, var død. Vor medfølelse vender sig i disse tunge dage mod hans kære efterladte, som den 4. maj nedsænkede hans kiste på Keldby kirkegård, hvor han nu hviler i sin hjemstavns jord. Ved siden af Hemmingsens historiske interesse, der bl. a. gav sig udslag i hans store, efterladte samlinger til Møns historie, havde livet i naturen hans store kærlighed, og medens de vilde fugle i Stege Nor istemmer deres requiem hen over hans grav, skal der fra Dansk Slægtsgaardsforening og slægtsgårdsarkivet for hans aldrig svigtende interesse og hans trofaste arbejde i slægtsgårdsbevægelsens tjeneste lyde en hjertelig tak og et oprigtigt:

Æret være hans minde!

P. K. H.

★ VINDUET ★

Kære Du i det grønne!

Nu begynder asfalten at brænde under vore fødder, vi nøjes ikke mere med at længes efter det åbne land, nu kommer vi snart. De her »tovli'e« byboer, der vader lige igennem korn og kløver, uden at ane, at de gør fortræd. Jeg be'r dig så pænt, vær lidt overbærende med os, og tænk på, at een

og anden gang er der også en af jer, der forsynder sig mod vore færdselsregler, ganske vist med mest fare for sig selv, men ikke sandt, »fremmede« leveregler er ikke altid så nemme at finde rede i. Tænk også lidt på, hvordan I selv føler, når I kommer hjem efter en tur i byens heksekeddel; for nogle er det hektiske, kogende liv: LIVET, men for langt de fleste er det blot noget, man må tage med, noget der slider i det daglige, især på nerverne. og ferierne er det åndepust, den lise, der må til, ja en nødvendighed. Formodentlig synes I også, at vi er frygteligt dovne, vi holder ferie i jeres travleste tid, men jeg kan fortælle dig, at også vi har vore »høsttider«, der er nok så hektiske.

DE UNGE har deres høsttid nu, her repeteres, så hjernen knirker: folden af årenes slid skulle helst være stor. Her har vi en på »falderebet«, inden længe skal han ud i livet. Først skal han vel have en lille fest, eksamensfest og Sct. Hansgilde i eet. Et festlig gult bord med små Sct. Hansblus som eneste lys (man kan købe dem i butikkerne) og masser af hekse, som man også kan købe, men det er da morsommere at lave dem selv. (Lov mig at lade være med at lade dem ligne, til et eksamensgilde kunne en og anden måske fristes over evnel!) Traktementet er enkelt (det vigtigste er sang og musik, som de unge selv leverer), men maden: små, varme dukkefrikadeller med kold kartoffelsalat, enten du så vil vende de kolde kartoffelskiver i en lind mayonnaise, smagt til med rå, revet løg, sennep, sukker og eddike og lidt fløde til at gøre den lind, eller i en dressing af 2 sp. sukker, smeltet med lidt kogende vand, 2 sp. eddike, 1 sp. olie, peber og masser af rå løgringe, portionen er nok for lille, men den kan jo nemt gøres større. Varme pølser er heller ikke at foragte hertil. – Drikkevarerne, hånden på hjertet, skal ikke være »stærke« vel? Orangeade i høje glas, med isteringer og sugerør, smager dejligt og ser voksent

ud. Senere i en pause trylles glassene rene og fyldes med vanilleis, der overhældes med en kraftig chokoladesauce: rigeligt cacao rørt op med sukker i kogende vand, jævn evt. lidt, så en lang teske i glasset og rør forsigtigt en omgang så isen bliver en anelse blød. Er det koldt er det måske bedre med en kop varm the efter bålet, med varme ostebrød, du ved: en skive smurt franskbrød, en skive tyk, mild ost, en skive skinke og igen en skive brød, og så i ovnen til osten er smeltet; og bagefter en af disse dejlige hjemmebagte kringler. Disse varme ostebrød kan forøvrigt varieres, blot franskbrød og ost i ovnen, og når du tager dem ud, en skive tomat og en dusk karse på hvert, eller du kan servere dem til rygende varm suppe, også til daglig, til en sparemiddag, hvor suppen er hovedretten, f. eks., fylder det dejligt.

MEN TILBAGE TIL FESTEN, denne aften, hvor vi nyder den danske sommer, hyldens duft krydrer luften med sit kogleri, og lyset forsvinder ikke, mørket er bare en blålig tone henover alt det grønne. Og så de blussende bål.

Ild er så inspirerende, er det ikke vort mærke, det ydre billede på menneskets ånd? Mon det er for meget at sige, at med ilden blev mennesket »Menneske!« Derfor er der noget helligt ved disse bål. Ja, jeg føler, at som de olympiske løbere bærer fakler med ild, fra sted til sted, fra land til land, således er der igennem tiderne blevet båret en hellig ild, nogle har fået en lille gnist, andre en stor flamme, og alle har de måttet give den videre, bare nå at tænde eet lys med ilden fra deres sjæl. Den ild, som er igennem tiderne, frihedens, inspirationens, menneskekærlighedens den store »Jeg er«s ild, Livets hellige ild.

Lige til at boise-

Lise
MARGARINE

Det er måske ikke sært, at mennesker bliver bange for den ild, for det er en fortærende ild, den æder dig op, den lader intet tilbage af dig selv, du må give dig selv, bøje dig for den flamme, der fylder dig. Det betyder, at livet kommer susende ind over dig og alt, hvad du oplever, sorger som glæde, når helt ind i bunden af dig, opfylder dig helt, det betyder at du ikke mere kan være ligegyldig.

Nu vil jeg sige til jer unge, nu er det jeres tur til at gribe faklen. Det er et ansvar at bære den, det er en dyrebar gave, vi rækker jer. Selv har vi måttet værne den, knælende puste til de ulmende gløder, når det kneb. Gerne havde vi rakt jer en bedre fakkell, men det vil også I erfare, når I når så langt. Man får aldrig givet nok.

I det daglige bruger vi ikke de store ord, men nu her ved ilden, skal vi prøve at at udsige hvad det er, og så bliver det så stort, næsten ordløst. For os var det vel mere end noget »friheden«. Måske forstår I det ikke, for det, der var livet for os, er historie for jer. De fem frygtelige år har brændt sig sådan ind i os, at vi føler, at det var vort liv.

Men faklen er mere end det, det er at værne alt det værgeløse, alt det levende, at være åben over for livet, fryde sig ved de små gaver, livet rækker os, at være stille overfor dem, der tænker og lever anderledes end vi. Forstå deres baggrund, og lær af dem. Lær igennem dem at se livet fra nye sider, men hav jeres fornuft i beredskab til at veje for og imod og husk én ting, hvis I er i tvivl: Det gode kendes på eftersmagten –. Konen i vinduet.

ÅRSMØDET

(Fortsat fra side 9)

HVAD VI VÆRNER OM

Arkivformanden fortsatte: Fortiden kommer os ved, grundlaget for nutidens og fremtidens livsudfoldelse og for produktions- og eksistensmulighederne er i høj grad skabt i fortiden og videreudviklet gennem mange hundrede år.

Vil vi forstå vore omgivelser og den udvikling, der er sket indtil vor tid, så må vi vide, hvad vore forfædre tænkte og gjorde.

Hver generation har sat sit præg på hjemmet og jorden. – Hvert gods, hver gård og hvert boelssted eller husmandsbrug, som har bestået i en årrække, har sine minder og sin kulturhistorie, som i større eller mindre grad, bevidst eller ubevidst, betyder noget for beboerne, når de tænker på deres marker, skove, haver eller på bygningerne, hvor hjemmet og arbejdspladsen er indrettet.

I Slægtsgaardsforeningen værnes om landbokulturen og tænkes både på fortiden, nutiden og fremtiden. Af hensyn til slægtsgårdens arvtagere ved generationsskifte gælder det om at følge med tiden og den udvikling, der sker. – Fremdriften må ikke hæmmes af for stærk fastholdelse af det gamle og tilvante, for netop dette indebærer en fare for, at børn eller slægtsarvinger ikke ønsker at overtage og videreføre slægtens gård.

Det hænder, at man træffer folk, som har den tro, at Slægtsgaardsforeningen er en art hjemstavnsforening, som bl. a. har til opgave at bevare gamle bygninger, men det er heldigvis sjældent at

møde den opfattelse, da det i højeste grad gælder om, at slægtsgårdene følger med tiden, de skulle helst være foran. Landsbyernes gamle smukke bindingsværksbygninger med stråtage bør ikke bevarer for turisternes skyld, de må henvises til fri-landsmuseerne ved Sorgenfri og ved Odense, Hjerlhede og andre steder.

Hvis en gårds bygninger er gamle, dårligt indrettede og upraktiske at arbejde i, dyre at vedligeholde og dyre i brandassurance, så bør de forbedres eller bygges om efterhånden som der er økonomisk mulighed derfor. Mange stråtage må vige for faste tage og eventuel overdreven pietetsfølelse må vige for de forbedringer, der er økonomisk forsvarelige, for ellers risikeres, at der i næste generation ikke bliver unge afløserne til at forbedre og videreføre slægtens hjem. – Jeg fremfører disse bemærkninger, fordi jeg i det sidste halve år i Vendsyssel og Himmerland har haft lejlighed til at erfare, hvilke overvejelser landmænd har og hvilke fremtidsbetragtninger de anlægger ved vurdering af en landejendoms værdi og afkastningsevne.

I slægtsgårdene bør hver generation yde sit bidrag til bygningernes fornyelse og modernisering, men minderne om de ældre bygningers beliggenhed, indretning og udseende bør bevares ved tegninger eller fotografier, hvoraf nogle eksemplarer gerne modtages til opbevaring i slægtsgårdsarkivet.

BETYDNINGSFULD BESLUTNING

Både markerne og bygningerne har en tilblivelshistorie og udviklingshistorie, som for de tidligt opdyrkede jorders og de gamle landsbyers vedkommende strækker sig over mange hundrede år, og som det for nuværende og fremtidige beboere

med interesse for oprindelse, tradition og udvikling er en tilfredsstillelse at vide noget om.

Derfor var det en meget betydningsfuld beslutning, der blev taget, da den nystiftede forening til bevarelse af danske slægtsgårde oprettede slægtsgårdsarkivet i 1941.

At interessen er levende og at behovet for slægtsgårdsarkivet er stor fremgår bl. a. af, at der siden arkivar Hofmansen tiltrådte som arkivets leder d. 1. januar 1946 er udsendt 7397 breve med oplysninger om slægts- og gårdhistorie, og medregner vi de breve, der er udsendt i de første 5 år uden at være registreret, bliver det antagelig over 10.000 breve ialt.

Hvordan skulle denne interesse og dette behov for historiske oplysninger være blevet tilfredsstillet, hvis slægtsgårdsarkivet ikke var blevet oprettet. – Lidt arkivforskning f. eks. af lærere og andre interesserede, som kan læse gammel skrift, vil der altid blive foretaget, og det er ofte meget dygtigt og omhyggeligt arbejde, der udføres, men et stort antal undersøgelser af gårdes og slægters historie lader sig kun gennemføre, når det kan ske gennem en forening, som både virker interessevækkende og påtager sig at udføre undersøgelserne som det sker i slægtsgårdsarkivet ved gode medarbejderes hjælp og på bedste og billigste måde.

På slægtsgårdsarkivets reoler i Det kongelige Biblioteks bygning findes en kapsel (et kartonbind i foliostørrelse) for hvert sogn. Heri opbevares genparten af alle udsendte undersøgelser og andre skrifter, kort, billeder m. m., der vedører de af sognets gårde, der foreligger oplysninger om.

Slægtsgårdsarkivets samlinger er allerede efter 19 års virke en kulturskat, som er ganske enestående i sin art. De mange undersøgelser af danske gårdes og slægters historie giver et dybt indtrængende og et vidt favnende blik over vort lands landbokultur i en svunden tid.

Slægtsgaardforeningen har tidligere holdt årsmøder på Jeppe Aakjærs, Salomon Frifeldts og andre digteres og forfatteres hjemlige egne. – Hjemstavnsdigtingens vers og fortællinger om landmandens gerning og om naturen medvirker til at give landbefolkningen arbejdsglæde og sans for naturens skønhed.

Her ved årsmødet på Sydfyn er vi i nærheden af Vester Skerninge, digteren Mads Hansens egn. (1834–1880). Han skrev bl. a. »Jeg ved, hvor der findes en have så skøn«, og digtsamlingen »Markblomster«.

Vi kan ikke undvære egnshistorikerne, digterne og forfatterne – det er ofte dem, der lukker folks øjne og sind op for livsværdier og finder udtryk for det mange tænker og følger.

Den grundtvigske bonde og digter Peder R. Møller fra Vester Skerninge (født 1848) giver udtryk for sin hjemkærlighed og slægtsfølelse i følgende verslinier:

*Mit hjem, hvor mine fædres fjed,
gi'r genlyd ud fra svundne dage,
hvor nutidstimen kun er led
i kæden, som går did tilbage!*

*Mit hjem, hvor slægtens sjæleguld
jeg fik i arv med markens muld.*

SLÆGTSGÅRDSBLADET

På bladudvalgets vegne nævnte redaktør *Ib Paulsen*, at bladets fagligt-aktuelle linje var blevet strammet væsentligt i det sidste års tid, hvilket bl. a. var identisk med trykningen i de senere numre bl. a. af Slægtsgårdsdeklarationen og Ud-kast til forpagtningskontrakt m. v. I årets løb indtraf som følge af stigende pristan en lille fordyrelse i trykkeriudgifterne (2½ procent), men næsten samtidig et fald på 10 øre kiloet i papirafgift, hvorefter den egentlige stigning kun andrager ca. 2 procent. Visse kategorier af klicheer er blevet lidt dyrere, andre lidt billigere. I virkeligheden drejer hele prissvingning for selve trykningen sig kun om nogle og tyve kr. pr. nr. af »Slægtsgaarden«.

Bladudvalgets formand, hofjægermester *Cederfeld de Simonsen*, glædede sig over stigningen i annonceindtægter og takkede for samarbejdet til alle sider. Bladet er kostbart, derfor må vi alle hænge i for at skaffe det flere annoncer bl. a. fra de maskinforretninger m. v., vi alle handler med i årets løb.

Statsautoriseret revisor *Kr. Foged* oplæste regnskab og budget. Alt godkendtes.

GERNE TIL SLESVIG

I den følgende drøftelse af de forskellige beretninger bemærkede gårdejer *Jens Skau*, Øster-Lindet, at også han fandt en konsulentansættelse hårdt tiltrængt. Der er forsømt meget i den retning og jeg tror, at medlemmerne ville tage godt mod en sådan konsulent, når han en dag kan tilkaldes. Beretningerne har iøvrigt glædet mig.

Revisor *Kr. Foged*, København, nævnte et eksempel på generationsskifte og forsørgerkontraktproblemer og påpegede, at det ikke kan nytte noget, at de andre arvinger kommer og vil have opskrevet de forskellige værdier for eksempel på maskinel, for det går skattevæsenet ikke med til. Der gælder kun den tidligere bogførte værdi, selvom forsørgerkontrakten dækker et større beløb kapitaliseret. Og skattevæsenet spiller en fantastisk rolle.

Arkivar *P. K. Hofmansen*, København, kvitterede for formandens og arkivformandens tak for hans arbejde og beklagede, at der ikke var tid

til at overkomme endnu mere, vel nok sværest at forstå for dem, som stadig venter på deres undersøgelser. Men just disse ufuldendte arbejder tynger sagen mest, vi slider efter evne med at få dem færdige.

Gårdejer *Martin Bie*, Hatting, var med til årsmødet for første gang og følte sig godt tilpas ved det. Det er interessant, hvad vi har hørt. Også jeg har hjemme liggende gamle arkivalier, som det kunne være morsomt at få undersøgt engang. Hvor er det rart, at man intet øjeblik har følt sig fremmed i denne forsamling. De store maskinannoncer er jeg ikke særlig glad for i vort blad, men det kan vel ikke være anderledes?

Hofjægermester *Cederfeld de Simonsen*, Aarup: Kønne er annoncer jo i regelen ikke, men unægtelig temmelig nødvendige. Bladet trænger hårdt til dem og til flere endnu, og det går jo da også den rigtige vej. Taleren udtalte glæde over at have været med i udvalget til udarbejdelse af forpagtningskontrakt og mindede om det kloge og fornuftige i, i tide at sikre formaliteterne ved generationsoverdragelse. For alt for mange sker dette ikke, og en dag er det for sent. Efterladenhed i den retning kan i værste fald betyde, at gården ikke kan reddes for slægten. Dette må vi ældre i høj grad tænke på.

Gårdejer, civilingeniør *H. M. Markersen*, Rødby: Jeg er ofte blevet spurgt, hvordan skal vi mon klare os overfor vore arvinger, for alle mener jo i regelen, at den, der får gården, får for meget og de øvrige for lidt. Jeg er af den opfattelse, at det bør indvirke under hvilke omstændigheder, man selv fik gården overdraget – alt relativt betragtet – og at det må være retningsgivende for følgende generationsskifter, så hver slægt også på dette område skaber en tradition på sine gårde, og dermed også en tradition for, at der ikke går noget fra nogen.

Formanden, gårdejer *Chr. R. Christensen*, takkede Jens Skau for bemærkningerne om behovet for en konsulent og de øvrige deltagere i diskussionen for deres indlæg.

Til næste årsmøde afholdelse foresloges en række emner, nemlig Nykøbing F., Næstved, Bornholm, Vendsyssel og Slesvig. Ved en prøveafstemning blev Slesvig det umiddelbart foretrukne mødested, men også de øvrige nævnte var populære til de nærmest kommende år. Hovedbestyrelsen træffer den endelige afgørelse. Bl. a. udtalte det nye bestyrelsesmedlem, gårdejer *Marcus Hansen*, Bornholm, at foreningen skal være hjerteligt velkommen på klippeøen endnu engang, når det måtte passe i planerne.

Revisor *Foged* sluttede derefter mødet og der blev drukket kaffe. Resten af eftermiddagen gik med en dejlig sejltur på Svendborgsund og en lille spadseretur i Troense på Taasinge, ledet af turistchef *O. B. Gylding*, Svendborg.

EN NORDISK aftenfest

FESTMIDDAGE er jo ikke altid lige så jublende, som navnet tenderer imod, men dette årsmødes blev virkelig fornøjelig med munterhedens klimax bragt til de største højder af skoleinspektør *Gunnar Petersen*, Nyborg, der hen på aftenen og inden der var sagt velbekomme, underholdt gæsterne med et fynsk-jysk-sjællandsk causeri, som gang på gang bragte den store forsamling til at juble. Desuden var sammenkomsten præget af fåtallige, men gode taler med et særdeles vægtigt indhold.

Gårdejer *Johannes Nielsen*, Vejstrup, bød velkommen ved de overordentligt smukt pyntede borde, hvor man med god appetit lod den fortrinlige mad vederfares fuld retfærdighed.

Johannes Nielsen sagde, at hver skøn plet i Danmark har sin egen toneart og stemme, som Sydfyn og øerne også har sin. Lyt til denne egns stemme og bevar mindet om dens skønhed, og I vil tage et godt og varigt indtryk med herfra. Dansk landbrug er i hele sin opbygning slægtsbetonet: Fædre sår og sønner høster. Som det hedder i vort motto: Din egen dag er kort, men slægtens lang. Jeg ønsker al den lykke og held, det er muligt, til fremme af slægtshjemmene ud over landet

Proprietær *Bent Bjergskov*, der var aftenens ordstyrer, gav dernæst ordet til forfatteren *Salomon J. Frifelt*, der talte meget smukt for Danmark og kongeparret bl. a. under henvisning til, at deltagerne var stævnet sammen fra alle egne af landet fyldt med skønhedsindtryk og glæde over, at dette land er vort, samtidig med, at følelsen af forfædrenes medvirken til det, vi har nået, er stor og rig. De, som gik forud, satte syldsten under kulturen. Derfor er Danmark også alt det liv og de slægtled, som var, fra dem, som blev lagt i de grå gravhøje, til dem, som gik kort forud for os. På den måde og på mange andre måder, som også i høj grad er bestemt af nutidens virke, er Danmark stort med rækkevidde i mange henseender langt ud over landets grænser. Frifelt berettede om en oplevelse ved Gibraltar for ikke længe siden om en sort gentleman fra Congo på vej mod Europa. Også han kendte – som han sagde – the famous, den berømte, danske andelsbevægelse. I shejkdømmet Bahrain, hvor Frifelts datter, som er arkæolog, har bistået professor Glob i hans udgravninger, erklærede den ellers temmelig fåmælte shejk på direkte forespørgsel om hvorfor netop danskerne fik lov at blotlægge stedets fortid, at for det første har jo danske arkæologer verdensry og for det

andet – og vel næppe det mindst afgørende – »så har vi tillid til jer og til, at I ikke snakker om arkæologi, men tænker på – olie. . .« Med andre ord tillid til at vi ikke handler med bagtanke.

Et lille land, sluttede Salomon J. Frifelt, men som sagt stort i mangt og meget med rækkevidde ud i verden, hvor danske kvinder og mænd kæmper for på den smukkeste måde at hævde dansk kultur, kunnen og tankesæt.

Danmark leve, og lad os så, idet vi sender vort kongepar de bedste tanker og ønsker for fremtiden, syngte vor kongesang.

HILSEN TIL DE NORDISKE GÆSTER

Aftenens næste tale fulgte efter »Du gamla, du fria«, idet hofjærgermester *Cederfeld de Simonsen* udtrykte sin store glæde over den svenske og norske deltagelse i årsmødet, repræsenteret ved landbrugere *Kurt Bengtsson* og *frue* fra Höganäs i Sverige og gårdbruger *Rolf Schjerven* og *frue* fra Hittingfoss i Norge . . . : Deres tilstedeværelse i aften er en gammel drøm, som er gået i opfyldelse, en drøm, vi i mange år har nærret i vort arbejde om en kontakt mellem Dansk Slægsgaardsforening og de øvrige folk i Norden, og som så smukt blev etableret for nogle år siden bl. a. ved vort årsmøde i Skåne. Vi håber, at der en dag bliver dannet en slægtsgårdsforening også hinsidan.

Også den norske repræsentation her i aften fylder os med glæde. Selv glæder vi os til engang at kunne gæste Norge og opleve nogle af de store gamle slægtsgårde, som broderlandet er så rigt på, og de stadig lettere rejsemåder synes indenfor overskuelig tid at gøre det muligt at gennemføre et sådant besøg også indenfor et årsmødes snævert afstukne frist. Det kunne være dejligt og inciterende engang også at opnå nærmere kontakt med norske slægtsgårdsfolk. Et leve for vore nordiske gæster. Gid slægtshjem i jeres og alle nordiske lande må blive bevaret århundredere frem. Lad os nu hylde Norge ved at syngte »Ja, vi elsker dette landet . . .«

For vor forening holdt arkivar *P. K. Hofmannsen* en aldeles storartet tale, som gengives separat.

Redaktør *Ib Paulsen* talte efter skoleinspektør Gunnar Petersens fortrinlige underholdning om den del af landet, man ville komme til at opleve på søndagens udflugt med den nye færge »Ærø-sund«. Taleren oplyste, at disse sydlige øer i den fynske øgård med Langeland og Ærø som værn på øhavets yderposter ikke altid har kunnet leve op til nutidsbetegnelsen »De lykkelige øer«. I den tidlige middelalder lå de hen som Fyns Stifts voldsomt hærgede forpost med indfald fra venderne og blev op til Valdemarstiden ryddet af disse, indtil Valdemar den Store og Absalon foretog drastiske modstød, som endte med Rügens indtagelse. Også Svenskekrigene gik hårdt ud over

øerne, hvortil kommer de voldsomme naturforeteelser, som nu og da i tidens løb har gjort det til en tvivlsom lykke at befolke disse øer.

Men altid har der i kampen for tilværelsen stået djærve kvinder ved øboernes side, og altid er befolkningen vendt tilbage og har fortsat tilværelsen paa de steder, der før var slægtens bo-plads.

Ib Paulsen fortalte et par anekdoter om kvindens rolle i tilværelsen på de lykkelige øer og læste sluttelig Thøger Larsens »Danmark, nu blunder den lyse nat«, der på så nænsom måde understreger vore hustruers indflydelse på vor tilværelse. Vor lykke leve...

NORDISK TAK FOR DAGEN

Mødets norske gæst, gårdbruger *Rolf Schjerven*, takkede på sin hustru og egne vegne for den hjertelige modtagelse og føjede til, at det altid er hyggeligt at komme til Danmark, hvortil kommer at efter dette møde tør vi også kikke ind hos navnene på årsmødets deltagerliste. I Norge ejer vi ikke en sammenslutning som denne, men har på anden vis taget de samme problemer op og har derfor næppe behov for yderligere organisation til arbejdets gennemførelse. Men det er inciterende for os at komme herved og opleve den måde, hvorpå man i Danmark griber sagen an og fornemme den udmærkede stemning, som hersker i Slægtsgaardsforeningen. I er alle velkomne hos os, om jeres vej skulle falde den vej.

Landbrugere *Kurt Bengtsson*, Höganäs i Skåne, takkede også på hustru og egne vegne for indbydelsen og havde glædet sig meget til turen, for vi kommer jo ikke som fremmede. 300 års adskillelse er ikke meget bedømt i historisk perspektiv, og der er stadig mange bånd, som binder os sammen over vandene. Tak for i aften, lad os råbe et trefoldigt leve for det nordiske fællesskab.

Formanden, gårdejer *Chr. R. Christensen*, sluttede, efter at også en smuk sang om Fyn var sunget, med at takke for løfterne om god velkomst også i Norge, når det engang bliver aktuelt, og takkede iøvrigt for alle de smukke ord, der var blevet sagt i aftenens løb.

Efter middagen blev der dukket kaffe, og mange benyttede lejligheden til dans til tonerne fra Christiansmindes glimrende orkester.

TUREN GENNEM ØHAVET

Begunstiget af strålende vejr og storartet modtagelse på Ærø's største gård »Gravendal«.

LØRDAGSVEJRET var køligt, men søndagsvejret blev strålende behageligt fra morgenstunden, da udflugtsdeltagerne kl. 9.30 afsejlede fra Svendborg og sønder ud mod det sydfynske øhav og Ærø. Det store og særdeles veloplagte selskab nød skønheden på sundbredderne i fulde drag, og næppe var færgen kommet klar af Vornæsskov på Taa-singe og deltagerne havde set øer og brede folde sig ud for blikket, før de elskværdige færgеоfficerer stillede færgens højtaleranlæg til disposition for slægtsgårdsfolkene.

Redaktør Ib Paulsen, der er født og opvokset på Ærø, fortalte i korte »udsendelser« på turen mod Ærø om, hvad man så undervejs, derunder Hjortøposten, der ved færgen hentede dagens varer og mælkeunger fra Svendborg, samt ø ved ø, der lå som nære grønne eller blå »skibe« på den blå havflade.

Ærø nævnes første gang i historien i 1137 da det norske kongsemne Sigurd Slembe ryddede seks vendiske sørøverskibe sudr vid Erri, syd for Ærø. Disse øer lå i høj grad fra slutningen af vikingetiden og et stykke op i middelalderen hen som forposter for Fyn og var endog en tid lang ryddede for indbyggere, som det meste af Fyn var det, indtil Valdemar den Store, Absalon og Esbern Snare for alvor tog fat på vender-uvæsenet og indtog Rügen og væltede guden Svantevit.

I Ærøskøbing stødte proprietær H. A. Hansen, Gravendal, samt datter og svigersøn, fru Ellen og forpagter Poul Christensen til selskabet. Christensen selv havde den første mødedag været forhindret i at deltage i vor sammenkomst, fordi han repræsenterede familien ved indvielsen af færgen »Ærø-sund« lørdag den 28. Fru Ellen deltog i festmiddagen og ved frokosten i Ærøskøbing indledte Chr. R. Christensen med at takke Gravendal-folkene hjerteligt, fordi vi var indbudt til at besøge denne kønne gård, Ærø's største, opstået – som proprietær H. A. Hansen senere oplyste i et kort foredrag på plænen foran stuehuset – ved nedlægningen i 1767 af herregården »Graasten«.

Frokosten, som var blevet ændret til middag, forløb på bedste måde, selv om en tragisk begivenhed kastede sin slagskygge over dagen, idet Simon From og frue blev kaldt hjem fra turen som følge af et dødsfald i den allernærmeste familie. Chr. R. Christensen meddelte dette og forsamlingen viste sin deltagelse ved at rejse sig.

Alt var tilrettelagt, så ingen tid gik til spilde. De ærøske rutebiler mødte med busser og »rugbrød«, og på Gravendal var flaget hejst. Her tog også fru proprietær H. A. Hansen imod og der blev serveret er kærkommen forfriskning på den store plæne i haven. H. A. Hansen oplyste, at Gravendal udgør hovedparcellen af nævnte herregård »Graasten« og at jordtilliggendet, 106–7 tdr. land, alt inclusive, ejendomsskylden 220.000 kr. Gravendal drives med nimarksdrift og der hører nor-arealer til den. »Desværre,« sagde H. A. Hansen, »er Gravendal endnu ingen slægtsgård, men vi håber, at den kan blive det, for så vidt som min datter og svigersøn har en søn og en datter. Jeg købte gården i 1919 . . .«

Chr. R. Christensen takkede for den overmåde hjertelige velkomst, Slægtsgaardforeningen havde fået. Gårdens nærmeste omgivelser blev beset, hvorefter selskabet igen bemandede busserne og kørte en tur til Marstal, et besøg som på udmærket måde supplerede indtrykket af skipperøen, efter at også flaskeskibssamlingen var blevet set og de gamle gader i Ærøskøbing var blevet gennemvandret i formiddagstimerne.

Afgangen fra Ærø fandt sted med den nye færgе »Ærø-sund« kl. 16.40, og efter en ny smuk tur gennem øhavet takkede formanden over færgens

En del af »Gravendal«s stuehus.

højtaleranlæg for det store fremmøde og ønskede deltagerne god rejse på det sidste stykke af hjemvejen . . .«

Gammeldags trafikmiddel i gade i Ærøskøbing.

Fra Marstal havn.

MIDDELALDERGÅRD

i

VESTJYLLAND

Af AUGUST F. SCHMIDT

SØNDERUGÅRD, Nørre Virum sogn, Bølling herred, ligger i et solåbent, storlinet vestjydsk landskab i egnen mellem Herning og Skjern.

Her blev gården anlagt i middelalderen, antagelig i 12.–13. århundrede i torptiden. Et torp betegner en udflyttergård, og det må have været en mand fra en af de gamle landsbyer, antagelig Nørre Virum, der har grundlagt en enstedgård her i den fordum vilde hede. Forleddet i Sønderupgård menes at være mandsnavnet *Sindri* (1498 skrives navnet *Sinderop*), men det synes dog, som om det ville være mere nærliggende at tolke navnet af verdenshjørnet *syd*, der på vestjydsk benævnes *sønder*. Som så mange andre steder i Vestjylland er der ved en torpbebyggelse (-rup er en yngre form af -torp) ikke fremstået nogen landsby, men en enkeltgård, der i vort tilfælde blot hed *Sønderup* (således i 1612 og 1683), i nutiden *Sønderupgård*.

Slægten Sønderup har sikkert gennem umindelige tider haft tilknytning til den gamle middelaldergård. Den kan i hvert fald spores tilbage til år 1624, og det er ikke utænkeligt, at man ved fremtidige arkivstudier kan føre slægten endnu et lille stykke tilbage i tiden.

Det første navn på fædrene side, den nuværende slægt på Sønderupgård er stødt på, var *Niels Poulsen*. Gården lå dengang (1624) nogle hundrede meter nord for de nuværende bygninger ved Herborg-Egeris Mølleå, der afgav vand til Egeris siden nedlagte vandmølle.

Niels Poulsen var fæster under herregården Lundenæs. Sønderupgård var dengang en typisk vestjydsk hedegård. Der findes gode oplysninger om den i markbogen (i matrikulsarkivet) fra 1683. Gården beboedes da af *Niels Nielsen*, tjener til Lundenæs slot. Den »enstige gård« havde da ingen overdrift uden lyngheden og de hvilende agre. »Ingen Skovs part, Giersel eller Stauer. Ingen Tørre-Moser, mens till for Nøden Heed bruger liung Tøre-Skier«. Sønderup mark lå da sønden

for gården med alle sider til lynghede. »Strækker øster mod Wim, Vester mod Herborg, Synder mod Eistrup, Norden til Gården«.

Niels Nielsen, der antagelig er en sønnesøn af Niels Poulsen, beboede 1683 en halv gård, så der må da have været to fæstere på Sønderupgård, der nævnte år havde et stykke eng mellem Frøstrup enge og Egeris enge. Dette areal var takseret til 1½ læs mosefoder. Niels Nielsen kunne til sin halvgård græsse 8 høveder.

Sønderups mark bestod 1683 af 1) Skarp rugjord af gråt sand, sten og grus. Jorden besåedes i 3 år: 1 byg, 2 rug, 3 havre. Hviler i 8 år. – 2) 1 byg, 2. og 3. år rug, hviler i 7 år. Var ond rugjord af rødt sand, sten og grus opbrudt udi lyngheden. Såedes til i 2 år: 1 boghvede, 2 rug.

Gården havde »ingen Fiskerie, maalte (male) i Jeggeris Vandmølle.«

»Til bemeldte Gaard er ingen Sertegter, mens dieres Marck bruges af dennem baade till Biug, Rug och Aaur (Havre). Endeel deraf till hiulle ligger som widere i Forretningen (se ovenfor) findes specificeret«.

Sønderupgård havde år 1683: 353834 kvadratalen, lig 25 tønder, 2 skp. 2 alb., 1 penning. Endvidere jord som besåedes i 2 år og hvilede i 9 år: 56375 kvadratalen, d. v. s. 4 tdr., 2 alb., 2½ penning. Ialt 3.56 tdr. hartkorn, *dyrket areal 29.3 tdr. land.*

Oplysningerne til matriklen 1683 (og 1688) giver næppe det rigtige indtryk af Sønderup, idet det var almindeligt, at bønderne af hensyn til skatterne omtalte deres jorder så ringe som muligt. Sønderup var en bedre gård, end markbogen helst vil have os til at tro.

1844 oplyses i matriklen, at Sønderup var en gård og et hus. Gårdens hartkorn var da 4 tdr. 1 skp. 3 fdk. 2 alb. Nu har den et opdyrket tilliggende på 100 tønder land.

FÆSTERNE på Sønderup hed 1683, som vi ved, Niels Nielsen. Senere beboedes gården af Thomas Sønderup, hvis datter Kirsten den 11. marts 1734 blev trolovet med Peder Christensen (født før 1709). Den 5. maj 1734 stod deres bryllup på Sønderupgård. Omved 1770 overdrog Peder Christensen i Abildtrup sin gårdspart til sønnen Christen Pedersen (født 13. november 1741). Han blev en holden mand, der 4. juni 1782 kunne udlåne til mølleren i Egeris 592 rigsdaler. Pantebrevet er underskrevet til vitterlighed af Hans Lauritsen Eggeris og *Jens Jensen Sønderup* til Sønderupgård.

1773 den 14. september overgik Sønderupgård

til selveje, den blev tilskødet *Jens Jensen* for 180 rigsdaler. Gården var da, som i 1683, på godt 3½ tdr. hartkorn eller antagelig på omkring 500 tdr. land, hvoraf kun en mindre del og så afgjort ikke den bedste, var opdyrket.

Jens Jensen Sønderup, der 1773 blev selvejer, nævnes i folketællingslisten 1787 som gårdbeboer i Sønderup. Han har jo været i familie med Christen Pedersen og Peder Christensen. Hvor gammel Jens Jensen var, da han overtog Sønderupgård, er ikke fundet. Der var tit stor aldersforskel på ægtefællerne. Mændene giftede sig ofte med yngre kvinder, og de giftede sig igen, når manden døde. Dette fremgår bl. a. af de forskellige aftægtskontrakter, der tit er meget oplysende.

SØNDERUGÅRDS nuværende ejer, fhv. landbrugsminister *Jens Sønderup*, har blandt sine papirer til sin slægtsgårds historie en udførlig aftægtskontrakt fra 1865. Den er affattet af Jens Sønderups oldefar, der afstår gården til svigersønnen *Jens Madsen*, Jens Sønderups bedstefar, som han er opkaldt efter; navnet Jens er stadig benyttet i Sønderupfamilien og har været det siden 1700-tallet.

Aftægtskontraktens mere karakteristiske bestemmelser er følgende:

Svigersønnen pålægges at opføre et rummeligt hus med fornødent udstyr på det sted, der anvises ham. Der skal til huset udlægges en behørig kålhave, indhegnet og gødet. Der skal være en brønd og brændredskaber. Alt skal vedligeholdes. Hvad naturalierne angår, skal de leveres i aftægtsværelset på bestemte tider, og det skal være gode, sunde, forsvarlige varer med rigtige tal i dansk vægt og mål. Der skal bl. a. leveres 4 tdr. rug, 1½ tdr. byg, ½ tdr. malt, 20 pund boghvedegryn, 12 pund kaffebønner, 12 pund cikorie, 12 pund kandis, 8 pund hvedemel henholdsvis til jul, påske og pinse, 3 tdr. kartofler, 6 ferske torsk, 2 snese ferske hvildinger, 1½ lispund friske ål, 4 pund talg, 1½ skæpper salt, 1 pund humle, 2 pund isters, 2 pund sæbe, 1 læs gulvsand, 8 snese hønseæg, 1½ lispund tør sød ost, 1 lispund kalvekød, 3 karduser tobak, 3 lispund fersk flæsk uden ben, 30 læs hedetør a 8 snese, 4 læs klyne, hver søndag morgen 1 potte kærnemælk, 1 potte kornbrændevin og 1 pund smør og daglig 4 potter uforfalsket mælk. I kontanter skal han have 10 rigsdaler til sig selv og 20 rigsdaler til en pigeløn. Af gårdens fåreflok skal han have lov til at udtage fire, som aftægtsyderen skal fodre og græsse. Yngel og uld tilhører aftægtsyderen. Alle eventualiteter er taget i betragtning. Skulle nogen af fårene ved uheld dø, skal aftægtsyderen indsætte nye dyr.

Aftægtsyderen må endvidere hvert år udtage to beder til slagtning. Her gælder dog, at yderen først skal have lov til at udtage den bedste af flokken. Kontrakten indeholder endvidere detaljerede bestemmelser om, hvilke møbler aftægtsyderen må udtage på gården, om kørsel til kirke, under besøg og i sygdomstilfælde. Det hedder i denne forbindelse, »at hvis den Pige, Aftægtsyderen har, ikke i Sygdomstilfælde kan yde ham forsvarelig Pleje og Opvartning, er Aftægtsyderen forpligtet til at gøre det«.

SOM MAN VIL se, var det ikke så lidt, der skulle ydes i aftægt. En hedegård har altså på dette tidspunkt kunnet svare en sådan aftægt. Gårdens areal var i 1865 stærkt formindsket. Ved slutningen af 1700-tallet var der blevet udstykket 3 gårde fra Sønderupgård. Den udvikling, der tog sin begyndelse efter 1864, førte en række udstykninger med sig, og af Sønderupgårds hovedparcel, der nu som nævnt er på 100 tønder land, er der ialt udstykket 12 større og mindre gårde. Jorden er med en enkelt undtagelse solgt til fremmede.

Sønderupgård blev i 1870 flyttet til sin nuværende plads, og af de daværende bygninger er stuehuset stadig tilbage. I 1920–30erne blev udhusene fornyede. Flytningen af gården skete af driftsmæssige grunde. Jorden er bedre, hvor gården nu ligger, og terrænet mindre besværligt.

Gården gik sidste gang i arv på spindesiden, da Jens Sønderups bedstemor overtog den. Der var en søn, som skulle have arvet gården, men familien brød med ham, da han gik over til en religiøs sekt Dømmerne, der endnu har tilhold på Herningegnen. Jens Sønderups fader, *Svend Sønderup*, døde 1933 som ejer af den gamle slægtsgård, hvilken hans ældste søn *Jens Sønderup* (født 3. februar 1894) var bestyrer af fra 1930, og som han i 1941 overtog som ejer.

Jens Sønderups mor, *Marie Sønderup*, født Rahbeck (død 1951), tilhørte også en gammel, kendt slægt i Vestjylland. Den var gennem flere led ejer af Fruergård i Sønder Felding. Der opstod familieskab mellem Fruergård og Abildtrupslægterne i Vorgod, idet Jens Sønderups oldefader, Søren Fruergaard, to gange var gift med døtre af den bekendte *Christian Nielsen*, Jens Sønderups tipoldefader, som forfatteren *Marius Dahlsgaard* har skildret i sin bog »Ærens Vej« (1917) med undertitlen: »Fortælling om en tapper dansk Matros«. *Christian Nielsen*, dødt den 22. marts 1767, har åbenbart haft eventyrblod i årene. Faderen sad hårdt i det og måtte senere afstå gården og overtage en forpagtning af Brande præstegård.

Sønnen flygtede året før sin konfirmation fra hjem og 21 søskende. Efter nogle års tjeneste på en gård i Daler sogn i Sønderjylland stak han til søs, og i foråret 1793, da Holland var med i koalitionskrigen mod Frankrig, blev det skib, han sejlede med, en hollandsk bark, taget af en fransk kaper. Senere lykkedes det ham ved et kup at erobre skibet og bringe det med ladning til Amsterdam. Han fik efter en række genvordigheder tilkendt 15.000 gylden for sin bedrift. Som en velstående mand rejste han i sommeren 1796 hjem til Danmark, og den 20. april 1797 blev han gift med Kirsten Marie Christensdatter, datter af gårdejer Christen Mortensen, Abildtrup i Vorgod sogn. Christen Nielsen boede herefter til sin død i 1839 på Abildtrup, agtet som en dygtig landmand.

VI HAR NU FØRT Sønderupgårds historie op til nutiden, hvor den, som alt nævnt, ejes af Jens Sønderup, der blev gift 10. februar 1942 med Anna Sønderup, datter af gdr. P. Jensen (død 1946) og hustru, Oline, f. Hansen (død 1927).

Jens Sønderup blev 1935 medlem af folketinget, hvor han senere har gjort en bemærkelsesværdig karriere. Han har beklædt tre forskellige ministerposter! 1947 blev han arbejds- og socialminister, 1950 kirkeminister og 1951 landbrugsminister.

Når han ikke er optaget på Christiansborg i hovedstaden, opholder han sig hjemme på den gamle slægtsgård, hvortil han er knyttet med de stærkeste bånd. I en stor biblioteksstue ud til Sønderupgårds skønne have har Jens Sønderup da travlt med sit politiske arbejde, og bliver der stunder tilovers, benyttes de til vidtstrakt læsning indenfor historie og digtekunst, der også han den stærkt optagne mands interesse.

Da Jens Sønderup er en af sin samtids mest indflydelsesrige politikere, tør man tro, at der engang bl. a. vil blive udarbejdet en indgående stamtafle over hans slægt og dens tilknytning gennem tiderne til Sønderupgård. Et sådant fremtidigt arbejde kan da høste gavn af de her meddelte oplysninger. Grundlaget for nærværende artikel er mine egne undersøgelser i Nørre Vium sogns markbog 1683 samt forskellige andre eftersøgninger. Dernæst er der hentet oplysninger fra redaktør *Holger Sørensens* artikel: »Sønderupgård i halvandet hundrede år« (i *Den liberale Venstre-Almanak* 1958). Stoffet til denne nyttige artikel er meddelt af Jens Sønderup, der har samlet meget stof til Sønderupgårds historie.

Det er ikke stedet her at komme nærmere ind på Jens Sønderups levnedsløb, som det tilhører fremtidens forskning at skildre, men man kunne

dog meget ønske, at der måtte blive forundt ham tid og ro til engang at skrive sine erindringer, og som indledning til disse kunne det sikkert interessere Jens Sønderup selv at meddele alt det, han måtte vide om sin gård og sin slægt.

August F. Schmidt.

Ærøskøbing kirke.

ANDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

Den almindelige Brandforsikring

for Landbygninger, oprettet ved Kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10. KØBENHAVN K. CENTRAL 1100

Østifternes Land-Hypothekforening

Øster Allé 31

KØBENHAVN Ø

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan i Landejendomme
og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne